

**BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM NGHỆ THUẬT TRUNG ƯƠNG**

TRƯƠNG MAI NGỌC

**BẢO TỒN VÀ PHÁT HUY GIÁ TRỊ DI TÍCH
LỊCH SỬ VĂN HÓA CHÙA TIÊU, THỊ XÃ TỪ SƠN,
TỈNH BẮC NINH**

**TÓM TẮT LUẬN VĂN THẠC SĨ
CHUYÊN NGÀNH QUẢN LÝ VĂN HÓA
Khóa 7 (2017 – 2019)**

Hà Nội, 2020

**CÔNG TRÌNH NÀY ĐÃ ĐƯỢC HOÀN THIỆN TẠI
TRƯỜNG SƯ PHẠM NGHỆ THUẬT TRUNG ƯƠNG**

Người hướng dẫn khoa học: **TS. Dương Thị Thu Hà**

Phản biện 1: **PGS.TS. Bùi Hoài Sơn**

Viện Văn hóa Nghệ thuật quốc gia Việt Nam

Phản biện 2: **PGS. TS. Nguyễn Thị Huệ**

Trường Đại học Văn hóa Hà Nội

Luận văn được bảo vệ trước Hội đồng chấm luận văn thạc sĩ tại
Trường ĐHSPT Nghệ thuật Trung ương Vào hồi: 14h00 ngày 25 tháng
12 năm 2019

Có thể tìm hiểu luận văn tại: Thư viện Trường Đại học Sư phạm
Nghệ thuật Trung ương

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Mảnh đất Bắc Ninh - cửa ngõ của thủ đô Thăng Long, vùng đất địa linh nhân kiệt vẫn gìn giữ được những di tích chùa, đền nức tiếng gần xa, thu hút du khách đến viếng chùa, vãn cảnh như Lăng và Đền thờ Kinh Dương Vương, Đền Lý Bát Đế, chùa Bút Tháp, chùa Dâu, chùa Cổ Mễ,... Trong đó, chùa Tiêu là một trong những di tích đã được xếp hạng *Di tích lịch sử - văn hóa cấp quốc gia* theo quyết định số 154/QĐ ngày 25 tháng 01 năm 1991. Theo các tài liệu thư tịch đồ và tư liệu ở địa phương, chùa được xây dựng từ thời Tiền Lê, đến thời Lý, nơi đây trở thành trung tâm Phật giáo lớn khang trang sầm uất. Công trình tín ngưỡng Phật giáo chùa hiện nay gồm: Tòa Tam bảo, nhà thờ Tổ, nhà khách, tháp Cửu trùng đài, Vườn Bảo tháp và các công trình phụ trợ khác. Tại chùa Tiêu hiện còn nhiều di sản văn hóa vật thể có giá trị như: hệ thống tượng Phật, tượng Tổ chất liệu gỗ thời Lê trong đó có tượng thiền sư Vạn Hạnh, tượng nhục thân thiền sư Như Trí đặt trong nhà thờ Tổ, tấm bia “Lý Gia Linh Thạch” đặt tại nhà bia, đại tự, câu đối, hương án, lư hương,... Chùa Tiêu không chỉ là di tích lịch sử văn hóa mà là còn là di tích lịch sử cách mạng. Trong cuộc kháng chiến chống Pháp, nơi đây là nơi thành lập, hoạt động của nhiều tiểu đoàn bộ đội địa phương huyện Yên Phong. Núi Tiêu còn là một vọng gác quan trọng của du kích để kịp thời báo tin cho cán bộ hoạt động bí mật trong vùng địch, giữ vững căn cứ cách mạng của ta.

Cho đến nay, di tích chùa Tiêu hiện còn bảo lưu được rất nhiều giá trị về mặt văn hóa lịch sử. Chùa còn được biết là một trong những địa điểm phát huy khá thành công mô hình cộng đồng tự quản với sự tham gia tích cực của Giáo hội Phật giáo tỉnh Bắc Ninh. Tuy nhiên, do hậu quả của chiến tranh để lại cùng với tốc độ đô thị hóa nhanh chóng, mặt trái của nền kinh tế thị trường đã và đang tác động đến di tích, ảnh hưởng đến kết quả bảo tồn và phát huy giá trị của di tích. Với mong muốn bảo tồn và phát huy các giá trị của di tích này xứng tầm với vai trò, đóng góp của di tích trong lịch sử văn hóa dân tộc nói chung, văn hóa Phật giáo nói riêng, em quyết định lựa chọn đề tài: ***“Bảo tồn và phát huy giá trị di tích lịch sử văn hóa chùa Tiêu, thị xã Từ Sơn, tỉnh Bắc Ninh”*** để nghiên cứu và hoàn thành luận văn tốt nghiệp thạc sĩ, chuyên ngành Quản lý văn hóa.

2. Lịch sử nghiên cứu

Trong giới hạn luận văn, tác giả luận văn chia thành các nhóm vấn đề cụ thể sau đây:

2.1. Các nghiên cứu liên quan đến quản lý di sản và bảo tồn, phát huy giá trị di tích

Tác giả Hà Văn Tấn với bài viết *Bảo vệ DT LSVH trong bối cảnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước*. Theo tác giả thì các DT LSVH đang trong tình trạng báo động khẩn cấp về việc bảo tồn, phát huy... nếu chúng ta không có những chính sách kịp thời thì ngay cả các di tích quý giá ấy cũng sẽ mất đi, mà một dân tộc đánh mất DT LSVH là một dân tộc đánh mất trí nhớ.

Tác giả Đặng Văn Bài trong bài *Vấn đề quản lý nhà nước trong lĩnh vực bảo tồn di sản văn hóa*. Bài viết đã đưa ra các nội dung về quản lý nhà nước về DSVH bao gồm: Quản lý nhà nước bằng văn bản pháp quy; Quyết định về cơ chế, tổ chức quy hoạch và kế hoạch phát triển; Quyết định phân cấp quản lý... Việc phân cấp quản lý di tích, hệ thống tổ chức ngành Bảo tồn - Bảo tàng và đầu tư ngân sách cho các cơ quan quản lý di tích là yếu tố có tính chất quyết định nhằm tăng cường hiệu quả quản lý.

Tác giả Nguyễn Thịnh với tác phẩm *Di sản văn hóa Việt Nam bản sắc và những vấn đề quản lý bảo tồn* đề cập tới các vấn đề quản lý, bảo tồn phát huy DSVH, các khuyến nghị của UNESCO trong các công ước quốc tế về bảo vệ và hoàn thiện các văn bản pháp lý cho việc bảo tồn DSVH... chỉ ra cần bảo tồn di sản như thế nào.

Trong cuốn *Quản lý văn hóa Việt Nam trong tiến trình đổi mới và hội nhập quốc tế* của hai tác giả Phan Hồng Giang và Bùi Hoài Sơn (đồng chủ biên) đã đề cập đến nhiều lĩnh vực cụ thể của hoạt động quản lý văn hóa ở nước ta hiện nay trong đó có quản lý DSVH. Ở lĩnh vực này, các tác giả đưa ra thực trạng quản lý di tích lịch sử văn hóa, bảo tàng và DSVH phi vật thể.

Nhìn chung, một số công trình được viện dẫn ở trên đề cập một cách khái quát những vấn đề về quản lý di sản và quản lý di tích nói chung mà chưa đi vào giải quyết vấn đề bảo tồn và phát huy một di tích cụ thể nào.

2.2. Các nghiên cứu về bảo tồn và phát huy di tích tại Bắc Ninh và xã Trương Giang

Kỷ yếu hội thảo với chủ đề *Bắc Ninh với vương triều Lý* do Sở VH TT & DL tỉnh Bắc Ninh phối hợp với Viện Văn hóa Nghệ thuật

Việt Nam tổ chức với mục đích hướng tới đại lễ kỷ niệm 1000 năm Thăng Long - Hà Nội. Các tham luận, ý kiến bàn thảo đều thống nhất cho rằng các DSVH liên quan đến vương triều Lý là vô cùng quý báu, vì vậy cần có sự quan tâm bảo tồn và phát huy giá trị một cách hợp lý.

Đề tài nghiên cứu khoa học cấp Bộ *Nghiên cứu giá trị các di tích lịch sử văn hóa có liên quan đến triều Lý ở Bắc Ninh* do tác giả Trịnh Thị Minh Đức làm chủ nhiệm. Đây là công trình nghiên cứu về giá trị của các di tích, trong công trình cũng đã nêu ra nhiều nội dung liên quan đến vấn đề quản lý nhà nước về di tích.

Đề tài luận án tiến sỹ *Quản lý di tích lịch sử văn hóa ở tỉnh Bắc Ninh trong quá trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa*, chuyên ngành Quản lý văn hóa của tác giả Trần Đức Nguyên. Nội dung luận án nghiên cứu những vấn đề quản lý di tích trên địa bàn của một tỉnh, cụ thể như sau: chương 1. Cơ sở lý thuyết về quản lý di tích, tổng quan về hệ thống di tích lịch sử văn hóa ở tỉnh Bắc Ninh; chương 2. Thực trạng quản lý di tích lịch sử văn hóa ở tỉnh Bắc Ninh; chương 3. Quan điểm và giải pháp nâng cao hiệu quả quản lý di tích lịch sử văn hóa ở tỉnh Bắc Ninh trong quá trình công nghiệp hóa, đô thị hóa.

Sách *Bí mật phía sau nhục thân của các vị thiền sư*, của tác giả Nguyễn Lâm Cường. Trong đó, nội dung quan trọng giới thiệu về hai pho tượng táng của thiền sư Vũ Khắc Trường và Vũ Khắc Minh.

Các công trình, tài liệu nghiên cứu liên quan đến bảo tồn và phát huy di tích lịch sử văn hóa, đặc biệt tại chính tỉnh Bắc Ninh cũng đã xuất bản nhiều cuốn sách về nội dung này như: *Bảo tồn và phát huy di sản văn hóa Kinh Bắc*, Trần Đình Luyện, Sở VH TT Bắc Ninh; *Các di tích lịch sử văn hóa Bắc Ninh* của Bảo tàng Bắc Ninh; *Các di tích tiêu biểu của tỉnh Bắc Ninh*, Nguyễn Duy Nhất, Ban Quản lý di tích Bắc Ninh,... và các tài liệu có liên quan khác.

Hiện có khá nhiều công trình nghiên cứu liên quan đến bảo tồn và phát huy di tích lịch sử văn hóa, đến lịch sử hình thành và phát triển của chùa Tiêu. Tuy vậy, nghiên cứu về hoạt động bảo tồn và phát huy di tích lịch sử văn hóa chùa Tiêu vẫn là một khoảng trống trong những công trình nghiên cứu trước đây. Đây cũng là nhiệm vụ mà đề tài hướng tới giải quyết.

3. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu

3.1. Mục đích nghiên cứu

Trên cơ sở tìm hiểu thực trạng công tác bảo tồn và phát huy giá trị DT LSVH chùa Tiêu, luận văn hướng tới đề xuất các giải pháp nâng cao hiệu quả bảo tồn và phát huy giá trị DT LSVH chùa Tiêu, thị xã Từ Sơn, tỉnh Bắc Ninh.

3.2. Nhiệm vụ nghiên cứu

- Nghiên cứu những vấn đề chung bảo tồn và phát huy di tích lịch sử văn hóa chùa Tiêu, xã Tương Giang, tỉnh Bắc Ninh.

- Nghiên cứu, làm rõ các giá trị của di tích chùa Tiêu, xã Tương Giang, tỉnh Bắc Ninh (giá trị văn hóa, giá trị lịch sử, giá trị kiến trúc,...), làm rõ thực trạng hoạt động bảo tồn và phát huy giá trị chùa Tiêu.

- Đánh giá kết quả đạt được, phân tích những hạn chế và nguyên nhân để đề xuất một số giải pháp nâng cao hiệu quả cho hoạt động bảo tồn, phát huy giá trị chùa Tiêu.

4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

4.1. Đối tượng nghiên cứu

Công tác bảo tồn và phát huy giá trị di tích chùa Tiêu, xã Tương Giang, tỉnh Bắc Ninh.

4.2. Phạm vi nghiên cứu

- *Phạm vi không gian:* Di tích Chùa Tiêu, xã Tương Giang, tỉnh Bắc Ninh.

- *Phạm vi thời gian:* Từ năm 2010 - mốc thời gian gắn với mốc kỉ niệm Đại lễ 1000 năm Thăng Long - Hà Nội, chùa Tiêu cũng là một trong những hạng mục công trình gắn với sự kiện đặc biệt quan trọng này, đánh dấu việc bảo tồn và phát huy di tích chùa Tiêu được địa phương và xã hội quan tâm.

- *Phạm vi nội dung:* Công tác bảo tồn và phát huy di tích chùa Tiêu, xã Tương Giang, tỉnh Bắc Ninh.

5. Phương pháp nghiên cứu

Những phương pháp chính được sử dụng trong luận văn:

- Phương pháp phân tích tổng hợp: Phương pháp thu thập tài liệu liên quan đến di tích chùa Tiêu và các văn bản quản lý nhà nước, địa phương về quản lý DT LSVH. Từ đó, phân tích các luận cứ, luận chứng; tổng hợp luận cứ, luận chứng để củng cố cho các luận điểm trong luận văn.

- Phương pháp điều tra xã hội học (điền dã, khảo sát thực địa): Tác giả tiến hành điền dã, quan sát, ghi chép, chụp ảnh, ghi âm, phỏng vấn sâu, trưng cầu ý kiến của các chủ thể quản lý (cán bộ quản

lý, cơ quan quản lý nhà nước về văn hóa và cộng đồng cư dân địa phương) liên quan đến công tác bảo tồn và phát huy giá trị DT LSVH chùa Tiêu.

- Phương pháp tiếp cận liên ngành: tiếp cận đề tài nghiên cứu dưới góc độ lịch sử học, khảo cổ học, văn hóa học, quản lý văn hóa, tôn giáo học, xã hội học... nhằm có cái nhìn toàn diện, khách quan về công tác bảo tồn và phát huy giá trị DT LSVH chùa Tiêu.

6. Những đóng góp của luận văn

- Luận văn là một công trình nghiên cứu đầy đủ về giá trị lịch sử, khảo cổ, văn hóa của di tích chùa Tiêu, về vai trò của di tích này đối với đời sống cộng đồng địa phương, về vai trò của công tác bảo tồn và phát huy đối với giá trị di tích chùa Tiêu nói riêng, cũng như đối với DSVH dân tộc nói chung.

- Qua thực trạng công tác bảo tồn và phát huy giá trị di tích chùa Tiêu, luận văn cung cấp kinh nghiệm bảo tồn và phát huy giá trị DSVH dân tộc nói chung, DSVH Phật giáo nói riêng, góp phần phát triển văn hóa, kinh tế xã hội địa phương.

- Luận văn là một tài liệu tham khảo đối với địa phương trong công tác bảo tồn và phát huy giá trị di tích chùa Tiêu, là tài liệu tham khảo trong việc giáo dục truyền thống cho học sinh tỉnh Bắc Ninh nói riêng, cũng như các cơ sở đào tạo về quản lý văn hóa nói chung.

7. Cấu trúc của luận văn

Ngoài phần Mở đầu, Kết luận, Tài liệu tham khảo và Phụ lục, luận văn gồm có 03 chương, cụ thể như sau:

Chương 1: Vấn đề chung về bảo tồn và phát huy giá trị di tích lịch sử văn hóa chùa Tiêu, thị xã Từ Sơn, tỉnh Bắc Ninh

Chương 2: Thực trạng bảo tồn và phát huy giá trị di tích lịch sử văn hóa chùa Tiêu, thị xã Từ Sơn, tỉnh Bắc Ninh

Chương 3: Giải pháp bảo tồn và phát huy giá trị di tích lịch sử văn hóa chùa Tiêu, thị xã Từ Sơn, tỉnh Bắc Ninh.

Chương 1

VẤN ĐỀ CHUNG VỀ BẢO TỒN VÀ PHÁT HUY GIÁ TRỊ DI TÍCH LỊCH SỬ VĂN HÓA CHÙA TIÊU, THỊ XÃ TỪ SƠN, TỈNH BẮC NINH

1.1. Một số khái niệm

1.1.1. Bảo tồn

Bảo tồn di tích là việc nghiên cứu phát hiện giá trị của di tích, từ đó tìm ra giải pháp gìn giữ lâu dài, đồng thời khai thác giá trị phục vụ phát triển kinh tế, văn hóa, xã hội.

1.1.2. Phát huy

Phát huy di sản (heritage promotion) là những hành động nhằm mục đích đưa di sản văn hóa vào trong thực tiễn xã hội, coi giá trị di sản như là nguồn nội lực, tiềm năng để thúc đẩy sự phát triển của xã hội, đem lại những lợi ích cho con người ở cả hai phương diện là vật chất và tinh thần, thể hiện tính mục tiêu của văn hóa đối với sự phát triển của xã hội.

1.1.3. Quan điểm bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa

1.1.3.1. Bảo tồn nguyên trạng (bảo tồn nguyên vẹn)

Bảo tồn nguyên trạng là phải giữ lại tính nguyên vẹn, yếu tố gốc của đối tượng bảo tồn, không được làm thay đổi, biến dạng, sai lệch hoặc làm mất đi cái vốn có của nó.

1.1.3.2. Bảo tồn kế thừa

Bảo tồn kế thừa là bảo tồn những gì còn lại, được lưu giữ, thừa hưởng từ quá khứ, từ đối tượng nắm giữ trước đó; trên cơ sở đó phải lựa chọn để bảo tồn những gì phù hợp với thời đại, đồng thời phải gắn với việc khai thác, phát huy các giá trị của nó trong đời sống.

1.1.3.3. Bảo tồn phát triển

Bảo tồn phát triển không chỉ giữ gìn nguyên vẹn cái được kế thừa mà còn xem xét cái biên, bổ sung thêm những cái mới, nâng cao nó cho phù hợp, đem lại cảm xúc, thẩm mỹ mới, tạo sức hấp dẫn đáp ứng

nhu cầu thị hiếu của công chúng hiện tại và đưa thêm những giá trị văn hóa mới vào di sản.

1.1.4. Giá trị

Giá trị là khái niệm được khá nhiều nhà nghiên cứu đề cập dưới nhiều góc độ tiếp cận khác nhau. Khái niệm này thường gắn với lợi ích vật chất cũng như tinh thần của con người. Vì thế, giá trị gắn liền với nhu cầu phong phú, đa dạng của con người và được biểu hiện dưới nhiều hình thức khác nhau. Nhu cầu đồng thời là động cơ thúc đẩy hành động của con người, giúp con người tạo nên những giá trị vật chất và tinh thần. Giá trị có chức năng cơ bản là định hướng, đánh giá, điều chỉnh hoạt động của cá nhân và cộng đồng.

1.1.5. Di sản văn hóa

DSVH gồm DSVH phi vật thể và DSVH vật thể, là sản phẩm tinh thần, vật chất có giá trị lịch sử, văn hóa, khoa học, được lưu truyền từ thế hệ này qua thế hệ khác.

1.1.6. Di tích lịch sử văn hóa

Di tích LSVH là nơi lưu giữ giá trị văn hóa khảo cổ, những địa điểm ghi dấu tích về lịch sử dân tộc, những nơi diễn ra những sự kiện quan trọng, có ý nghĩa đối với lịch sử dân tộc, lịch sử địa phương, những địa điểm ghi dấu chiến công dựng nước và giữ nước của cha ông, đó còn là những nơi có giá trị lưu niệm về nhân vật lịch sử, anh hùng dân tộc, danh nhân văn hóa, những công trình kiến trúc nghệ thuật có giá trị.

1.1.7. Chùa

Chùa Việt Nam là nơi thờ Phật, ở nhiều nơi chùa thờ cả thần... "Chùa chiền" theo Hán-Việt còn có nghĩa là "tự viện", là một nơi an trí tượng Phật và là chỗ cư trú tu hành của các tăng ni. Ngày nay trong thực tế chùa được gọi bằng cả từ Hán -Việt phổ thông như "Tự", "Quán", "Am".

1.2. Hệ thống văn bản về quản lý bảo tồn và phát huy giá trị di tích lịch sử văn hóa

1.2.1. Các văn bản của Đảng

1.2.2. Các văn bản của Nhà nước và của tỉnh Bắc Ninh

1.2.2.1. Các văn bản của Nhà nước

1.2.2.2. Các văn bản của UBND tỉnh Bắc Ninh và xã Tương Giang

1.3. Nội dung bảo tồn và phát huy giá trị di tích lịch sử văn hóa

Dựa trên cơ sở nội dung Quản lý nhà nước về di sản văn hóa được qui định trong Luật DSVH do Quốc hội nước CHXH chủ nghĩa Việt Nam ban hành năm 2001, sửa đổi, bổ sung một số điều 2009, đối chiếu với hướng tiếp cận đề tài luận văn, tác giả đưa ra 07 nội dung bảo tồn và phát huy giá trị di tích chùa Tiêu dưới đây:

1. Ban hành và thực thi các văn bản quản lý nhà nước về bảo tồn và phát huy giá trị của di tích
2. Bảo vệ, trùng tu, sưu tầm các hiện vật gắn với di tích
3. Nghiên cứu khoa học, lập hồ sơ di tích, bồi dưỡng cán bộ quản lý và cán bộ chuyên môn
4. Tuyên truyền, phổ biến, giáo dục về giá trị di tích
5. Vai trò của cộng đồng trong bảo tồn và phát huy giá trị di tích
6. Bảo tồn và phát huy giá trị di tích gắn với phát triển du lịch tâm linh
7. Thanh tra, kiểm tra, khen thưởng.

1.4. Khái quát về di tích chùa Tiêu, xã Tương Giang, tỉnh Bắc Ninh

1.4.1. Khái quát về xã Tương Giang, tỉnh Bắc Ninh

Địa phận tỉnh Bắc Ninh, trong đó đặc biệt là thị xã Từ Sơn, là một trong những nơi còn tồn tại nhiều di tích lịch sử tiêu biểu, đặc biệt là các di tích có liên quan tới triều đại nhà Lý - thời kỳ khai mở, tạo dựng, phát triển quốc gia và nền văn hóa Đại Việt rực rỡ tồn tại trong lịch sử Việt Nam kéo dài hơn hai thế kỷ với 9 đời vua trị vì [16].

1.4.2. Lịch sử hình thành di tích chùa Tiêu

Chùa Tiêu từ lâu đã trở thành một danh lam cổ tự, thu hút sự chú ý và chiêm bái của du khách, Phật tử cả nước.

Với bề dày lịch sử hình thành gắn với nhiều danh nhân, sự kiện lịch sử quan trọng, chùa Tiêu càng khẳng định được giá trị của mình khi được công nhận là Di tích cấp quốc gia năm 1991, là thiết chế đóng vai trò quan trọng trong đời sống văn hóa tinh thần của người dân tỉnh Bắc Ninh nói chung, nước Việt Nam nói chung.

1.4.3. Giá trị của di tích lịch sử văn hóa chùa Tiêu

1.4.3.1. Giá trị lịch sử - khảo cổ

Chùa Tiêu là di tích lịch sử lâu đời, được khởi dựng từ trước thời Lý. Chùa là nơi khởi sự của Thiền sư Lý Vạn Hạnh - một trong những thiền sư có ảnh hưởng đặc biệt đến triều nhà Lý.

Chùa Tiêu là nơi lưu giữ nhiều dấu tích có liên quan đến nhà Lý, đáng lưu ý là dấu tích đặc biệt liên quan đến vua Lý Công Uẩn.

Đây là nơi đang lưu giữ và bảo quản pho tượng nhục thân của Thiền sư Như Trí. Ngài từng là trụ trì chùa Tiêu Sơn, người có công khắc in bộ *Thiền uyển tập anh* năm 1715, một bộ sử thiền có giá trị về văn hóa của Phật học ở nước ta.

1.4.3.2. Giá trị kiến trúc nghệ thuật

Các tượng phật, tượng tổ ở đây là những tác phẩm nghệ thuật thời Lê rất có giá trị: Đó là tượng tổ Lý Vạn Hạnh, tượng Quan âm nghìn mắt nghìn tay biến thể, tượng Tuyết Sơn, tượng Quan âm Thị Kính. Chùa Tiêu hiện nay nổi bật với Tòa Tam bảo được xây dựng và tu bổ vào thời kỳ nhà Nguyễn. Ngoài ra, chùa còn là nơi khắc ván in các bộ kinh lớn của nhà Phật.

1.4.3.3. Giá trị cổ kết cộng đồng

Vai trò của di tích lịch sử văn hóa chùa Tiêu được thể hiện rõ nét qua những nội dung sau:

Thứ nhất, ngôi chùa từng được coi là biểu tượng của sự bình yên, nơi tập trung cộng đồng làng xã.

Thứ hai, ngôi chùa là địa điểm cố kết cộng đồng, nơi sinh hoạt văn hóa, thực hành tín ngưỡng tâm linh của cộng đồng.

Thứ ba, giá trị lịch sử của ngôi chùa được thể hiện rõ khi đây được coi là biểu tượng gắn với lịch sử hình thành, phát triển của triều đại nhà Lý - một trong những triều đại phong kiến phát triển nhất trong lịch sử nước Việt Nam.

1.4.4. Vai trò của công tác bảo tồn và phát huy với di tích chùa Tiêu

1.4.4.1. Nâng cao nhận thức về giá trị di tích chùa Tiêu

1.4.4.2. Giải quyết hài hòa mối quan hệ giữa bảo tồn di tích với phát triển kinh tế - xã hội

Tiểu kết

Luận văn tập trung nghiên cứu cơ sở lý luận về công tác bảo tồn, phát huy và phân tích các khái niệm về di sản văn hóa, di tích LSVH, chùa, từ việc tìm hiểu, phân tích các quan điểm bảo tồn, phát huy DT LSVH vận dụng vào khảo sát phân tích thực trạng bảo tồn, phát huy di tích chùa Tiêu. Nêu ra nội dung các văn bản pháp lý của Trung ương và địa phương, các nguyên tắc, nội dung trong các văn bản làm cơ sở để vận dụng nghiên cứu vào trường hợp cụ thể trong bối cảnh chung của DSVH vật thể. Luận văn giới thiệu khái quát về di tích chùa Tiêu được xác định là đối tượng bảo tồn và phát huy. Chùa Tiêu là công trình kiến trúc Phật giáo gắn bó sâu sắc với sự khởi phát của triều nhà Lý cùng các vị thiền sư Vạn Hạnh, thiền sư Như Trí - những vị thiền sư có sức ảnh hưởng đối với nền Phật giáo dân tộc. Vì vậy, chùa Tiêu cho đến nay vẫn giữ những nét riêng đặc sắc về kiến trúc. Chùa Tiêu từ lâu đã trở thành danh lam cổ tự được nhiều người biết tới, được khởi dựng từ trước thời Lý, gắn liền với thiền sư Lý Vạn Hạnh - vị thiền sư có ảnh hưởng đặc biệt đối với triều Lý. Bên cạnh giá trị lịch sử, ngôi chùa cổ này còn nhiều giá trị khảo cổ độc đáo. Đây là nơi đang lưu giữ pho tượng nhục thân thiền sư Như Trí, là pho tượng thiền táng hiếm thấy trên thế giới, thiền sư

còn là người có công khắc in “Thiền uyển tập anh” - bộ sử thiền có giá trị với nền Phật giáo Việt Nam. Mặt khác, chùa Tiêu có giá trị tiêu biểu về văn hóa được biểu hiện rõ trên cả hai phương diện văn hóa vật thể và phi vật thể, giá trị thẩm mỹ sắc nét của chùa Tiêu trong lịch sử cũng như giữ vai trò là một cơ sở tôn giáo, tín ngưỡng quan trọng trong đời sống văn hóa của cư dân xã Trương Giang, xã Trương Giang nói riêng, và của cư dân các vùng lân cận nói chung.

Chương 2

HOẠT ĐỘNG BẢO TỒN VÀ PHÁT HUY GIÁ TRỊ DI TÍCH LỊCH SỬ VĂN HÓA CHÙA TIÊU, THỊ XÃ TỪ SƠN, TỈNH BẮC NINH

2.1. Chủ thể tiến hành hoạt động bảo tồn và phát huy giá trị di tích lịch sử văn hóa chùa Tiêu

2.1.1. Chủ thể quản lý Nhà nước

2.1.1.1. Cục Di sản văn hóa

2.1.1.2. Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch tỉnh Bắc Ninh

2.1.1.3. Ban quản lý di tích tỉnh Bắc Ninh

2.1.1.4. Phòng Văn hóa và Thông tin huyện Từ Sơn

2.1.1.5. Tiểu ban quản lý Di tích lịch sử văn hóa chùa Tiêu

2.1.2. Cộng đồng cư dân địa phương

Cộng đồng từ lâu đã trở thành một trong những nhân tố quan trọng và là trung tâm của quản lý di sản văn hóa. Cộng đồng đóng vai trò quan trọng đối với sự tồn tại và phát triển của xã hội, sự liên kết và tồn tại cùng lúc nhiều cộng đồng người sẽ tạo nên xã hội và tạo nên sự đa dạng, phong phú của xã hội.

2.1.3. Cơ chế phối hợp giữa các chủ thể quản lý

Sự phối hợp này được tuân theo qui tắc các chủ thể quản lý phối hợp theo trục dọc từ trên xuống dưới, từ Trung ương đến địa phương và thực thi hệ thống pháp luật, các văn bản chính quy do Đảng và Nhà nước ban hành.

Đồng thời, Giáo hội Phật giáo Việt Nam (trong đó có vai trò lớn của sư trụ trì) cùng với chủ thể quản lý cộng đồng thực hiện theo cơ chế chiều ngang, trên tinh thần tự nguyện, phát tâm hành thiện, thực hiện các giáo lý của Giáo hội Phật giáo Việt Nam, thực hiện những nguyên tắc sống đời đẹp đạo.

2.2. Nội dung bảo tồn và phát huy giá trị di tích chùa Tiêu

2.2.1. Ban hành và thực thi các văn bản quản lý nhà nước về bảo tồn và phát huy giá trị của di tích

Trong những năm qua, Đảng và Nhà nước, cũng như tỉnh Bắc Ninh đã ban hành nhiều các văn bản về quản lý, hướng dẫn chỉ đạo nhằm nâng cao năng lực bảo tồn và phát huy di sản văn hóa của cơ quan quản lý Nhà nước cũng như cộng đồng dân cư.

2.2.2. Bảo vệ, trùng tu, sưu tầm các hiện vật gắn với di tích

Tỉnh Bắc Ninh đã quan tâm, đầu tư kinh phí lập dự án tu bổ, trùng tu các di tích có giá trị di tích lịch sử văn hóa trên địa bàn tỉnh nói chung, di tích chùa Tiêu tại thị xã Tương Giang nói riêng.

2.2.3. Nghiên cứu khoa học, lập hồ sơ di tích, bồi dưỡng cán bộ quản lý và cán bộ chuyên môn

Công tác tổ chức quản lý hoạt động nghiên cứu khoa học, đào tạo, lập hồ sơ di tích, bồi dưỡng đội ngũ cán bộ làm công tác quản lý di tích lịch sử văn hóa chùa Tiêu nhiều năm qua đã được Sở VH-TT-DL tỉnh Bắc Ninh cùng phòng Văn hóa huyện Từ Sơn quan tâm đúng mức, tạo điều kiện để phát triển phù hợp trong từng giai đoạn.

2.2.4. Tuyên truyền, phổ biến, giáo dục về giá trị di tích

Công tác tuyên truyền, phổ biến, giáo dục về giá trị của di tích là một trong những hoạt động quan trọng, thông qua đó, thúc đẩy lượng khách tham quan, phật tử đến thăm chùa, cũng như giáo dục lan tỏa được giá trị lịch sử - văn hóa ý nghĩa của chùa Tiêu đến với nhiều người hơn.

2.2.5. Cộng đồng trong bảo tồn và phát huy giá trị di tích

2.2.5.1. Vai trò của cộng đồng dân cư địa phương và các tổ chức đoàn thể

Nguồn lực chủ yếu cho việc bảo vệ, tôn tạo và phát huy giá trị di tích lịch sử văn hóa chùa Tiêu, đó là: Kinh phí ngân sách nhà nước; kinh phí ngân sách cơ sở và huy động trong nhân dân.

2.2.5.2. Vai trò của sư trụ trì

a. Trông coi, tu bổ, tôn tạo di tích

Chùa Tiêu đang được sư trụ trì Đàm Chính cùng các nhà sư và Phật tử thiện tâm trông coi, gìn giữ. Trong nhiều năm qua, sư trụ trì Đàm Chính đã có nhiều hoạt động tham gia tích cực vào việc huy động các nguồn lực để tôn tạo di tích.

b. Tổ chức các khóa lễ và lễ hội

Sư trụ trì Đàm Chính đã tổ chức nhiều khóa lễ cho Phật tử và người dân địa phương. Đối với chùa Tiêu, nghi lễ tổ chức lớn nhất trong năm là vào những ngày Lễ giỗ thiền sư Vạn Hạnh, thiền sư Như Trí. Để các hoạt động lễ giỗ được tổ chức thành công, sư trụ trì đã huy động nguồn lực xã hội để có kinh phí cho việc tổ chức lễ hội.

2.2.6. Bảo tồn và phát huy giá trị di tích gắn với phát triển du lịch tâm linh

Di tích lịch sử văn hóa có ý nghĩa quan trọng trong việc quy hoạch mục tiêu phát triển kinh tế của đất nước, hợp tác quốc tế, góp phần phát huy được tiềm năng, giá trị của di tích theo hướng gắn di tích, lễ hội với phát triển du lịch.

2.2.7. Thanh tra, kiểm tra, khen thưởng

Thực tế chỉ ra rằng, mọi hoạt động thuộc các lĩnh vực khác nhau khi có sự thanh tra, kiểm tra và khen thưởng đều thúc đẩy thành tích tốt hơn, tạo động lực cũng như thước đo để con người có ý thức hơn trong công việc.

2.3. Đánh giá về thực trạng bảo tồn và phát huy giá trị di tích chùa Tiêu

2.3.1. Ưu điểm

Phòng Văn hóa thông tin huyện Từ Sơn đã tham mưu tương đối tốt đối với Sở VH TTDL tỉnh Bắc Ninh nhằm ban hành kế hoạch triển khai thực hiện tu bổ, tôn tạo di tích lịch sử văn hóa chùa Tiêu hiệu quả, kịp thời.

Trụ trì chùa Tiêu là sư Đàm Chính trong hơn 70 năm qua đã không quản công sức, phối hợp cùng chính quyền để quản lý, phát huy giá trị di tích lịch sử văn hóa chùa Tiêu.

Công tác tuyên truyền giáo dục cũng được Sở VH TTDL tỉnh Bắc Ninh, cùng phòng Văn hóa huyện Từ Sơn tiến hành tương đối tốt, thường xuyên phối hợp để tuyên truyền công tác bảo vệ, bảo tồn di tích từ đó nâng cao ý thức trách nhiệm ở mỗi người dân.

Việc thực hiện công tác thanh kiểm tra, khen thưởng và kỷ luật sát sao cũng là phương pháp hữu hiệu nhằm đảm bảo tính hiệu quả của việc bảo tồn, phát huy giá trị Di tích LSVH chùa Tiêu, đồng thời ngăn chặn được những hành vi sai trái, làm tổn hại đến di tích kịp thời.

2.3.2. Hạn chế

Hiện nay, đội ngũ làm công tác quản lý di tích của huyện Từ Sơn còn rất mỏng, những cán bộ đó thực thi công việc chưa nhiều kinh nghiệm.

Những biện pháp được áp dụng cho việc bảo vệ chống vi phạm di tích chùa Tiêu chưa được sát sao, thường xuyên khiến các vấn đề tồn tại như giữ gìn vệ sinh chung, xâm lấn đất trái phép,... phần nào làm ảnh hưởng cảnh quan chung của di tích.

Thực hiện phân cấp quản lý di tích quốc gia đặc biệt trên địa bàn tỉnh nhưng chưa triệt để.

2.3.3. Những vấn đề đặt ra

Quá trình thực hiện các dự án tu bổ, tôn tạo tại di tích lịch sử còn một số thiếu sót trong việc thông qua các cấp có thẩm quyền trước khi tiến hành dự án.

Về việc ban hành và tổ chức thực hiện các văn bản quy phạm pháp luật về bảo tồn và phát huy giá trị di tích, các văn bản đưa ra chưa thật sự sâu sát với tình hình thực tế tại chùa Tiêu.

Hệ thống hiện vật tại chùa chưa được nhiều người biết đến đúng với tầm vóc giá trị thật sự.

Về việc tuyên truyền, phổ biến, giáo dục về giá trị di tích dựa vào sách báo chính thống cũ đã không còn hiệu quả cao trong bối cảnh xã hội hiện nay.

Để thúc đẩy hoạt động khoa học và công tác bồi dưỡng cán bộ quản lý tốt hơn, các chủ thể quản lý cần có phương thức mới thu hút người tìm hiểu về giá trị di tích tại chùa, đồng thời nâng cao chất lượng đội ngũ cán bộ quản lý của các cấp nhà nước.

Cần có những đề xuất, cách thức gắn việc bảo tồn và phát huy giá trị di tích với thúc đẩy du lịch mà không bị sự thương mại hóa tác động quá lớn, gìn giữ được những giá trị đặc trưng nổi tiếng xưa nay của chùa.

Tăng cường sự kiểm tra, thanh tra để khiến cho công tác bảo tồn, phát huy tại chùa đi đúng hướng, tăng sự kết nối mối quan hệ phối hợp quản lý giữa Giáo hội Phật giáo Việt Nam cùng các cấp quản lý Nhà nước khác.

Tiểu kết

Nhằm đánh giá thực trạng bảo tồn và phát huy giá trị di tích chùa Tiêu trên nhiều phương diện, luận văn đã làm rõ cơ cấu tổ chức bộ máy quản lý nhà nước về DT LSVH, cùng với vai trò của sự trợ trì trong bảo tồn và phát huy giá trị di tích chùa Tiêu. Các cấp quản lý

của Nhà nước hay Giáo hội Phật giáo Việt Nam đều có quy chế riêng, tuy nhiên để đạt được hiệu quả cao trong công tác bảo tồn, phát huy giá trị DT LSVH cần có cơ chế phối hợp. Cơ chế này được xem xét theo trật tự hệ thống, phối kết hợp theo cả trục ngang và trục dọc, xem xét đến vai trò của các bên liên quan. Trong chương 2 của luận văn đã khảo sát, phân tích thực trạng hoạt động bảo tồn và phát huy giá trị chùa Tiêu với 07 nội dung cụ thể: 1/Ban hành và thực thi các văn bản quản lý nhà nước về bảo tồn và phát huy giá trị di tích; 2/Trùng tu, sưu tầm các hiện vật gắn với di tích; 3/Tuyên truyền, phổ biến, giáo dục về giá trị di tích; 4/Nghiên cứu khoa học, bồi dưỡng cán bộ quản lý và cán bộ chuyên môn; 5/Vai trò của cộng đồng trong bảo tồn và phát huy giá trị di tích; 6/Bảo tồn và phát huy giá trị di tích gắn với phát triển du lịch tâm linh; 7/Thanh tra, kiểm tra, khen thưởng. Từ 07 nội dung khảo sát thực trạng hoạt động bảo tồn và phát huy chùa Tiêu từ phương diện quản lý nhà nước và tự quản cộng đồng, có vai trò của sự trợ trì trong hoạt động quản lý. Cùng với các tư liệu, số liệu được dẫn ra để minh chứng cụ thể khách quan, từ nghiên cứu thực trạng, luận văn đã rút ra các mặt ưu điểm, hạn chế và nguyên nhân của các mặt đó, làm cơ sở đề xuất giải pháp cho chương 3 của luận văn.

Chương 3

GIẢI PHÁP BẢO TỒN VÀ PHÁT HUY GIÁ TRỊ DI TÍCH CHÙA TIÊU

3.1. Những yếu tố tác động đến hiệu quả bảo tồn và phát huy giá trị di tích

3.1.1. Những yếu tố tích cực

Nhà nước đã thể hiện vai trò của mình trong công tác bảo tồn và phát huy giá trị các di tích hoạt động này.

Chùa Tiêu là di tích có giá trị của Phật giáo dân tộc, gắn với lịch sử vương triều nhà Lý và những nhân vật lớn, hội đủ cả giá trị vật chất và tinh thần của dân tộc.

Công tác bảo tồn và phát huy giá trị di tích chùa Tiêu nhận được sự quan tâm, chung sức đồng lòng của công đồng.

Điều kiện kinh tế phát triển, cuộc sống của người dân được cải thiện cũng kéo theo những nhu cầu văn hóa và du lịch tâm linh.

3.1.2. Những yếu tố tiêu cực

Thứ nhất, giá trị lịch sử, khảo cổ và văn hóa của di tích chùa Tiêu vô cùng to lớn, nhưng cho đến nay nhiều hạng mục trong di tích do điều kiện chiến tranh, thời tiết, thời gian đã bị biến mất hoàn toàn.

Thứ hai, là việc xử lý hài hòa các mối quan hệ trong quá trình bảo tồn và phát huy giá trị di tích chùa Tiêu chưa thực sự được quan tâm.

Thứ ba, là những tác động từ mặt trái của nền kinh tế thị trường sẽ gây những khó khăn nhất định trong việc bảo tồn cảnh quan thuần chất Phật giáo của di tích chùa Tiêu.

3.2. Một số giải pháp

3.2.1. Phát huy vai trò của chủ thể quản lý

3.2.1.1. Đẩy mạnh hoạt động Tiểu Ban Quản lý di tích chùa Tiêu

Mô hình quản lý di tích chùa Tiêu nên có sự kết hợp giữa chính quyền và cộng đồng của người dân để tiến tới phát huy hoạt động của Tiêu BQL DT.

3.2.1.2. Nâng cao nhận thức và trách nhiệm của cơ quan quản lý

Việc tăng cường trách nhiệm của các cơ quan quản lý ở đây là tiêu BQL DT chùa Tiêu, UBND xã Tương Giang và Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch tỉnh Bắc Ninh với mục đích thực hiện việc phân cấp quản lý rõ ràng, triệt để đối với các di tích, xác định rõ trách nhiệm cụ thể của các cấp, các ngành, các đoàn thể đối với việc bảo vệ và phát huy giá trị tại di tích.

3.2.2. Bổ sung và hoàn thiện các văn bản quản lý nhà nước về bảo tồn và phát huy giá trị di tích

Các văn bản được ban hành nên xuất phát từ thực tiễn những khúc mắc đang tồn tại tại chính cơ sở, qua đó đưa ra hướng giải quyết dựa trên các điều luật về bảo tồn và phát huy di sản văn hóa, từ đó làm cho Luật DSVH và các văn bản pháp quy trở nên thiết thực hơn, thực sự hữu ích đối với cuộc sống hiện tại.

3.2.3. Đẩy mạnh công tác bảo vệ, trùng tu, sưu tầm các hiện vật gắn với giá trị di tích

3.2.3.1. Xây dựng chương trình kế hoạch ngắn hạn, dài hạn về hoạt động tu bổ, tôn tạo di tích

Việc xây dựng kế hoạch ngắn hạn, dài hạn được xác định là nhiệm vụ trọng tâm của UBND xã Tương Giang và tiêu BQL DT chùa Tiêu.

3.2.3.3. Tăng cường công tác bảo vệ, trùng tu di vật, cổ vật, bảo vật quốc gia đồ thờ tại di tích

BQL DT chùa Tiêu cùng ni sư trụ trì của chùa là những người cần chủ động lập kế hoạch tu bổ, tôn tạo di tích nhằm bảo vệ và phát huy giá trị của di tích trong 5 đến 10 năm tiếp theo.

3.2.4. *Đẩy mạnh nghiên cứu khoa học, bồi dưỡng cán bộ quản lý và cán bộ chuyên môn*

Việc quản lý di tích đòi hỏi cần có một đội ngũ cán bộ có trình độ, năng lực thực sự mới đủ khả năng để nghiên cứu, bảo vệ và phát huy giá trị của di tích theo đúng khoa học chuyên ngành.

3.2.5. *Tăng cường công tác tuyên truyền, phổ biến, giáo dục về giá trị của di tích*

3.2.5.1. *Tuyên truyền, xây dựng và áp dụng mô hình giáo dục truyền thống tại di tích chùa Tiêu*

Cho đến nay, công tác tuyên truyền giáo dục vẫn được coi là biện pháp hữu hiệu nhất để cộng đồng cùng tham gia bảo vệ và đây chính là hình thức tự quản có hiệu quả.

3.2.5.2. *Quảng bá hình ảnh và giá trị của di tích chùa Tiêu*

Đối với di tích chùa Tiêu, thông qua việc tuyên truyền, giới thiệu sẽ giúp cho du khách bốn phương hiểu rõ về giá trị của di tích chùa Tiêu. Việc áp dụng công nghệ thông tin để giới thiệu truyền bá về di tích chùa Tiêu là hết sức cần thiết.

3.2.6. *Phát huy vai trò của cộng đồng trong bảo tồn và phát huy giá trị di tích*

3.2.6.1 *Nâng cao vai trò của sư trụ trì và cộng đồng*

a. *Nâng cao vai trò trách nhiệm của sư trụ trì*

b. *Phát huy vai trò của cộng đồng trong quản lý di tích chùa*

Tiêu

3.2.6.2. *Thu hút đầu tư, đẩy mạnh xã hội hóa hoạt động bảo vệ tại di tích chùa Tiêu*

Quy chế quy định về chính sách hỗ trợ bảo vệ DSVH và việc thu hút vốn đầu tư vẫn chưa được thực hiện triệt để. Chính vì vậy đã hạn chế việc huy động nguồn vốn từ các cá nhân, tổ chức doanh nghiệp có khả năng tham gia.

Việc đẩy mạnh xã hội hóa công tác bảo tồn và phát huy giá trị di tích giúp cho người dân nhận thức được trách nhiệm bảo tồn và phát huy DSVH truyền thống được nâng cao hơn.

3.2.7. Kết nối với các doanh nghiệp du lịch

Chủ trương xã hội hóa các hoạt động văn hóa đã mang lại cơ hội cho nhiều đối tượng tham gia, bằng đòn bẩy kinh tế du lịch thông qua khai thác thế mạnh DT LSVH trên mọi miền đất nước. Di tích chùa Tiêu đã và đang trở thành tài nguyên du lịch đặc biệt, thu hút sự quan tâm của khách tham quan trong và ngoài nước.

3.2.8. Tăng cường công tác thanh tra, kiểm tra, khen thưởng

Trong lĩnh vực quản lý DT LSVH thì công tác QLNN, quản lý chuyên môn không thể tách rời vai trò của công tác thanh tra, kiểm tra. Thường xuyên tổ chức thanh tra, kiểm tra định kỳ hoặc đột xuất tại di tích này để phát hiện sớm những sai phạm và có biện pháp xử lý kịp thời. Xây dựng mạng lưới cộng đồng, đề cao vai trò của Ban Thanh tra Nhân dân thị xã Từ Sơn, trong đó có đại diện của xã Tương Giang tham gia trong việc thanh, kiểm tra các vi phạm tại di tích chùa Tiêu.

Tiểu kết

Dựa trên khảo sát thực tiễn tại di tích, kết hợp tìm hiểu phương hướng, nhiệm vụ QLDT LSVH của tỉnh Bắc Ninh, cụ thể hơn là xã Tương Giang và phương hướng, nhiệm vụ của BQL DT chùa Tiêu, tác giả luận văn đã đề xuất các giải pháp góp phần hiệu quả công tác bảo tồn và phát huy, đó là các giải pháp: Phát huy vai trò của chủ thể quản lý; Bổ sung và hoàn thiện các văn bản quản lý

nhà nước về bảo tồn và phát huy giá trị di tích; Đẩy mạnh công tác trùng tu, sưu tầm các hiện vật gắn với di tích; Tăng cường công tác tuyên truyền, phổ biến, giáo dục về giá trị di tích; Đẩy mạnh nghiên cứu khoa học, bồi dưỡng cán bộ quản lý và cán bộ chuyên môn; Phát huy vai trò của cộng đồng trong bảo tồn và phát huy giá trị di tích; Kết nối với các doanh nghiệp du lịch; Tăng cường công tác thanh tra, kiểm tra, khen thưởng. Việc nâng cao nhận thức, phát huy các giá trị của di tích trong việc giáo dục truyền thống lịch sử, văn hóa và truyền thống văn hiến của địa phương cho nhân dân, đặc biệt là thế hệ trẻ; giới thiệu bản sắc và tinh hoa văn hóa của địa phương là cơ sở quan trọng để xây dựng nền văn hóa mới. Di tích chùa Tiêu trong thời gian tới hứa hẹn sẽ phát huy tiềm năng du lịch, thu hút khách tham quan nếu được thực hiện tốt công tác bảo tồn, phát huy giá trị di tích.

KẾT LUẬN

Di tích chùa Tiêu, xã Tương Giang nằm trên địa phận tỉnh Bắc Ninh, không chỉ là vùng đất cổ mà còn là vùng quê giàu truyền thống cách mạng với mật độ DT LSVH cao so với nhiều địa danh trên mọi miền đất nước. Cho đến nay, Bắc Ninh vẫn là mảnh đất trung tâm của Phật giáo nước ta với nhiều di tích lịch sử văn hóa thu hút du khách thập phương đến thăm quan, hành lễ. Lịch sử chùa Tiêu hình thành từ trước thời Tiền Lê, sang thời Lý, chùa được tu tạo khang trang, trở thành trung tâm thuyết giảng và đào tạo Phật giáo lớn nhất Việt Nam dưới thời Quốc sư Vạn Hạnh và một số đệ tử nổi pháp trụ trì.

Luận văn tập trung nghiên cứu cơ sở lý luận về công tác bảo tồn, phát huy và phân tích các khái niệm về di sản văn hóa, di tích LSVH, chùa, từ việc tìm hiểu, phân tích các quan điểm bảo tồn, phát huy DT LSVH vận dụng vào khảo sát phân tích thực trạng bảo tồn, phát huy di tích chùa Tiêu. Luận văn còn đề cập đến nội dung các văn bản pháp lý của Trung ương và địa phương, các nguyên tắc, nội dung trong các văn bản làm cơ sở để vận dụng nghiên cứu vào trường hợp cụ thể trong bối cảnh chung của DSVH vật thể, từ đó vận dụng vào khảo sát phân tích thực trạng quản lý di tích chùa Tiêu.

Chùa Tiêu được giới thiệu khái quát trong luận văn, là đối tượng xác định bảo tồn và phát huy. Chùa còn là công trình kiến trúc Phật giáo gắn bó sâu sắc với sự khởi phát của triều nhà Lý cùng các vị thiền sư Vạn Hạnh, thiền sư Như Trí - những vị thiền sư có sức ảnh hưởng đối với nền Phật giáo dân tộc. Vì vậy, chùa Tiêu cho đến nay vẫn giữ những nét riêng đặc sắc về kiến trúc. Chùa Tiêu từ lâu đã trở thành danh lam cổ tự được nhiều người biết tới, được khởi dựng từ trước thời Lý, gắn liền với nhiều danh nhân thời Lý như thiền sư Lý Vạn Hạnh, vua Lý Công Uẩn,... Bên cạnh giá trị lịch sử, ngôi chùa cổ này còn mang giá trị khảo cổ độc đáo gắn liền với pho tượng nhục thân thiền sư Như Trí, là pho tượng thiền táng hiếm thấy trên

thế giới, thiền sư còn là người có công khắc in “Thiền uyển tập anh” - bộ sử thiền có giá trị với nền Phật giáo Việt Nam. Mặt khác, giá trị tiêu biểu của chùa Tiêu về văn hóa được biểu hiện rõ trên cả hai phương diện văn hóa vật thể và phi vật thể, giá trị thẩm mỹ sắc nét của chùa Tiêu trong lịch sử cũng như giữ vai trò là một cơ sở tôn giáo, tín ngưỡng quan trọng trong đời sống văn hóa của cư dân nơi đây.

Thông qua cơ cấu tổ chức bộ máy quản lý nhà nước về DT LSVH, cùng với vai trò của sự trợ trì trong bảo tồn và phát huy giá trị di tích chùa Tiêu, luận văn đã góp phần đánh giá thực trạng bảo tồn và phát huy giá trị di tích chùa Tiêu trên nhiều phương diện. Các cấp quản lý của Nhà nước hay Giáo hội Phật giáo Việt Nam đều có quy chế riêng, tuy nhiên để đạt được hiệu quả cao trong công tác bảo tồn, phát huy giá trị DT LSVH cần có cơ chế phối hợp. Cơ chế này được xem xét theo trật tự hệ thống, xem xét đến vai trò của các bên liên quan trong cơ chế phối hợp hài hòa. Đồng thời, luận văn đã khảo sát, phân tích thực trạng hoạt động bảo tồn và phát huy giá trị chùa Tiêu với 07 nội dung cụ thể: 1/Ban hành và thực thi các văn bản quản lý nhà nước về bảo tồn và phát huy giá trị di tích; 2/Trùng tu, sưu tầm các hiện vật gắn với di tích; 3/Tuyên truyền, phổ biến, giáo dục về giá trị di tích; 4/Nghiên cứu khoa học, bồi dưỡng cán bộ quản lý và cán bộ chuyên môn; 5/Vai trò của cộng đồng trong bảo tồn và phát huy giá trị di tích; 6/Bảo tồn và phát huy giá trị di tích gắn với phát triển du lịch tâm linh; 7/Thanh tra, kiểm tra, khen thưởng. Từ 07 nội dung khảo sát thực trạng hoạt động bảo tồn và phát huy giá trị chùa Tiêu từ phương diện quản lý nhà nước và tự quản cộng đồng, có vai trò của sự trợ trì trong hoạt động quản lý. Cùng với các tư liệu, số liệu được dẫn ra để minh chứng cụ thể khách quan, từ nghiên cứu thực trạng, luận văn đã rút ra các mặt ưu điểm, hạn chế và nguyên nhân của các mặt và đề xuất giải pháp nâng cao hiệu quả công tác bảo tồn và phát huy giá trị di tích chùa Tiêu.

Bên cạnh việc tăng cường công tác bảo tồn phát huy giá trị di tích bằng các phương pháp tuyên truyền, phát triển du lịch, bổ sung và hoàn thiện văn bản quản lý nhà nước,... thì việc nâng cao nhận thức, phát huy các giá trị của di tích trong việc giáo dục truyền thống lịch sử, văn hóa và truyền thống văn hiến của địa phương cho nhân dân, đặc biệt là thế hệ trẻ giữ vị trí quan trọng. Giữ gìn bản sắc và tinh hoa văn hóa của DT LSVH địa phương là cơ sở quan trọng để xây dựng nền văn hóa mới. Di tích chùa Tiêu là một DT LSVH đáng quý cần được tu bổ, tôn tạo theo quy chuẩn cấp Quốc gia và mang tiềm năng hứa hẹn sẽ là điểm du lịch tâm linh thu hút khách tham quan trong tương lai.